

Vztah otce a syna

- Otec očima dítěte
- Muž jako otec
- Oidipovský mýtus
- Syndrom zavrženého rodiče
- Vytvoření harmonického vztahu
- Důvody jednání

Tomáš Novák

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

Copyright © Grada Publishing, a.s.

PhDr. Tomáš Novák

VZTAH OTCE A SYNA

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
tel.: +420 220 386 401, fax: +420 220 386 400
www.grada.cz
jako svou 3349. publikaci

Odpovědná redaktorka Olga Kopalová
Sazba a zlom Antonín Plicka
Návrh a realizace obálky Martina Bártová
Počet stran 136
Vydání 1., 2008

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.
Husova ulice 1881, Havlíčkův Brod

© Grada Publishing, a.s., 2008
Cover Photo © profimedia.cz

ISBN 978-80-247-2079-1 (tištěná verze)
ISBN 978-80-247-6552-5 (elektronická verze ve formátu PDF)
© Grada Publishing, a.s. 2011

Obsah

Úvodem	7
Řekli a napsali	9
1. Otec mnoha tváří?	15
2. Porod dá tátům někdy zabrat	25
Čtyři kroky k probuzení nového otce	27
Když dva dělají totéž, není to totéž	29
Cimrman se jmenoval Bruce nebo David?	30
Obraz muže očima ženy, jak je předaný dítěti	31
3. Dědeček = velký otec	41
Hledání ztraceného „velkého“ otce?	49
4. Oidipovský mýtus – víc než střízlivě	53
5. Syndrom zavrženého rodiče	63
Gardner kontra nejen česká justice	69
Pár osobních slov aneb není Novák jako Novák	73
Ne vždy konec vše napraví	78
Není zavržení jako zavržení	79
6. Trauma nezavrženého rodiče	89
Po rozvodu reálně	94

7. Varující retro – broken home	99
Smrt není tak zlá – zavržení je v mnohém horší	99
Konflikt loajality na druhou	103
8. Jak neprohrát?	109
Poučení z krizového vývoje	118
Místo závěru	133
Přečtěte si a třeba i poslechněte	135

Úvodem

Vztah „otec a syn“ bývá považován za psychologicky nejsložitější vztah vůbec. Přesto toto téma není v české odborné literatuře příliš frekvencované. Pomineme-li specifický a na určité problémy zaměřený pohled psychoanalýzy, mnoho konkrétního se nedočteme. Pokud se autoři touto problematikou zabývají, zaměřují se obvykle na důležitost obou rodičů pro uspokojení potřeb dítěte. Zmiňují se o době kolem porodu, o významu přítomnosti otce u porodu. Relativně značná pozornost je zaměřena na problémy otcovské autority. Texty se snaží význam otce jakoby rehabilitovat. Výjimkou není ani ukřivděný, „pro-otcovský“ tón související s řešením osudů dětí po rozvodu rodičů. Mezi řádky se objevuje zdůraznění důležitosti pevné ruky při výchově v dospívání.

Časy se mění a projevy oné pevné ruky i dospívání a adolescence se mění s nimi. Dnešní mladí mají oproti minulým generacím daleko víc volnosti, víc informací, nesrovnatelně víc možností a variant k realizaci, sex pro ně není tabu, antikoncepce je snadno dostupná. Na druhé straně např. výzkumy P. Macka ukazují na neujasněnost v hodnotovém zakotvení, na chybění zvnitřnělých pravidel a norem mládeže. Všechno je pak relativní. Obrazně řečeno „lotr i hrdina všechno jedna rodina“. Být v pořádku (při jazykové výbavě dotyčných není snobské použít zkratku O.K.) znamená být asertivní, uznávaný, mít vliv, postavení a peníze. Je těžké být skromný, když 2 + kk, tedy vlastně minimální důstojný příbytek pro mladou rodinu s dítětem, ve větším městě s pracovními příležitostmi, na obyčejném, panelovém sídlišti a bez vybavení, má cenu v milionech korun. Pražští vysokoškolská studenti dějin a teorie designu vytvořili v roce 2007 nejprve pro Prahu a posléze i pro Brno výstavu „Husákovo 3 + 1“, tj. repliku sídlištního bytu ze sedmdesátých let 20. století, včetně tehdejšího vybavení. Vše ve stavu, jako by autentičtí obyvatelé právě teď odešli na cvičení civilní obrany. Lidé expozicí procházeli, kroutili hlavou nad „králíkárnami“, nad

stísněným prostorem neumožňujícím práci doma. Na oné výstavě plně informací ovšem chybělo sdělení, za jakou sumu se tento příbytek na dnešním trhu prodává. Dotazem v realitní kanceláři jsem zjistil, že v roce 2007 stačí přijít s dvěma miliony a něco podobného, samozřejmě nacházejícího se v panelovém domě ze sedmdesátých let, může být mé. Tedy moje ne, to by bylo dražší. Za tuto cenu lze dnes získat převod práv a povinností v rámci bytového družstva. Při optimální výši stavebního spoření a jeho zahájení v dětství se takto nabízí cíl pro šetření do stáří...

Akce vyvolává reakce. Než šetřit na něco takového, to raději nešetřit vůbec. Žít dneškem a užít. A také se neženit a nevdávat, odložit narození dítěte, předtím cestovat a najít si dobrý job. Možné je žít i jinak. Sice plíživě, ale přece jen roste přitažlivost ne vždy seriózních filozofických a religiózních směrů. Hranice mezi dobrým a špatným není zcela jasná. Adolescent sám vidí rizika konzumu a nemusí zdaleka vidět nebezpečí všech možných a nemožných alternativ. Dnes nebývá třeba ani obrazně „likvidovat otce“, aby se člověk ve skupině prosadil. O to víc je třeba jistého rodičovského zázemí. Výzkum, o němž je řeč, také mj. zjistil, že pokud vůbec v čase dospívání vážné konflikty mezi dětmi a rodiči existují, souvisí to s problémy z dávné doby dětství. Nebývá to důsledek nějakého nového problému.

V rámci předložené publikace se snažím maximálně zachytit autentické názory těch, jichž se téma aktuálně týká. I proto stavím na rozhovorech a dopisech postihujících široké spektrum vztahů otce a syna. V nich je těžiště knihy. Podobně jako v předchozích publikacích „rodičovské“ série, není obsah knihy zcela striktně zaměřen výlučně na vztah uvedený v titulku. Ledacos z toho, o čem píší, se může stát i v jiných rodinných konstelacích.

Říká se, že doslov je marným pokusem autora nebo redakce zachránit, co se na knize ještě zachránit dá. Velmi krátká závěrečná kapitola „Místo doslovu“ je v této publikaci svým způsobem stěžejní. Zejména čtenáři-muži by ji měli brát velice vážně – dokud je ještě čas. Vážně by měly její obsah brát i ženy, které chtějí nebo musí se zmíněnými pány žít. Tomu, co je tam uvedeno, lze věřit, ale není to nezbytné. Vhodné je se podle toho zachovat.

Řekli a napsali

„Rozuměli jsme si stále víc, jak přibývalo let. Otec se pro mne stával – z hlediska intelektuálního i povahového – životním vzorem.“

DUŠAN JEŘÁBEK, VYSOKOŠKOLSKÝ UČITEL, SPISOVATEL

„S otcem jsem si nikdy příliš nerozuměl. Předstírání alespoň formální shody bylo sice možné, ale únavné. Nebylo to ono. Když se ‚lámalo‘ tisíciletí, řekl jsem si: ‚Co jsi nezvládl v tisíciletí druhém, asi nezvládneš v tisíciletím třetím,‘ a přestal jsem se s ním stýkat vůbec... Trápí mne to, ale zároveň je to úleva...“

XY, KLIENT RODINNÉ PORADNY

„Chodili jsme k tchánovi na návštěvu, snažili se vykládat a udržovat vztahy. Bylo to ale celé chladné a předstírané. Jednou jsme se vrátili z takové návštěvy domů a mě bylo špatně. Říkala jsem si: ‚Už je mi z něj špatně nejenom pocitově, ale přímo fyzicky.‘ V tu chvíli jsem mu ale přece jenom křivdila. Brzy jsem zjistila, že jsem těhotná. Tenkrát šlo o první těhotenskou nevolnost.“

MANŽELKA PANA XY

*„Milý tatínku,
Jednou, bylo to nedávno, ses mě zeptal, proč tvrdím, že z Tebe mám strach. Nevěděl jsem jako obvykle, co ti mám odpovědět, a to z části právě kvůli strachu, který z Tebe mám, a z části proto, že bych byl musel, abych tento strach odůvodnil, uvést příliš mnoho okolností...“*

ZAČÁTEK NIKDY NEODESLANÉHO „DOPISU OTCI – HERMANNU KAFKOVÍ“

PISATELEM JE JEHO SYN FRANZ.

„Zříkám se svého otce a nechci nést jeho jméno. Žádám, aby mu dopis s touto skutečností byl předán ještě před popravou...“

NEZLETILÝ TOMÁŠ FREJKA V DOPISE OTCI LUDVÍKU FREJKOVÍ V LISTOPADU 1952

PISATEL ZEMŘEL PO REHABILITACI OTCE SEBEVRAŽDOU.

„Řekl bych, že je pro mě vzor. Protože jak on tou hlavou myslí v dostizích, to je něco úžasného. To bych chtěl někdy umět taky...“

ŽOKEJ JOSEF VÁŇA JUNIOR (17) PO PRVNÍM STARTU NA VELKÉ PARDUBICKÉ
O SVÉM OTCI JOSEFU VÁŇOVI, MNOHONÁSOBNÉM VÍTĚZI ZMÍNĚNÉHO ZÁVODU

„Asi ode mne čekáte, že vám budu říkat, jak mi otec chyběl. Ale ne. Zvykl jsem si, že nebývá doma. Když konečně přišel, bývala s ním někdy legrace a jindy ne. Často brzy odešel za svými kamarády. Byl to člověk velmi vyčíslený a těžko se s ním dalo doma navázat kontakt... Děda Karol byl velice hodný člověk, chodil se mnou na výstavy a všude možně. Měl jsem s ním lepší vztah než se svým otcem.“

RICHARD MÜLLER O SVÉM OTCI HERCI VLADO MÜLLEROVI

„Okolností, které rozhodly o mém osudu, bylo víc. Můj otec byl strojní inženýr a doma mi ukazoval třeba řešení pomocí několika rovnic o více neznámých. A měl také doma knížku Základy matematiky od Jana Vojtěcha, která mi doslova otevřela oči...“

MIROSLAV FIEDLER, SVĚTOVĚ PROSLULÝ MATEMATIK
ZA PŘÍNOS STÁTU V OBLASTI VĚDY OBDŘEL ROKU 2007 STÁTNÍ VYZNAMENÁNÍ.

V. K.: „Nelíbí se mi třeba, když žáci nechávají zbytečně svítit...“

Redaktor: „Takže jste jako váš otec – ten také chodí po chodbách a zhasíná, nejdřív ve vládě, teď na Hradě.“

V. K.: „Hm.“

Z ROZHOVORU PRO MFD S VÁCLAVEM KLAUSEM JUNIOREM

„Já asi dostanu tři dárky, Adélka dva, maminka čtyři a tatínek, protože byl nejhodnější, tak milion dárků.“

ÚVAHY MICHALA P. 23. 12. 2007. HOCH BYL VE VĚKU PĚTI LET.
DLE MATKY PŮSOBIL OTEC PO VYSLECHNUTÍ TĚTO PROGNOZY VELMI POTĚŠENĚ.

„Ono je to pro ty chlapy vlastně dneska hodně těžké. Je mi jich vlastně líto. Ženy se ženou dopředu a jsou úspěšné. Od chlapečka se očekávají výsledky, kladou se na ně nároky a musejí splňovat nároky a oni pak prostě narazí na tzv. silné ženské, od kterých prvoplánově nikdo nic nečekal...“

IŠKA FIŠÁRKOVÁ, ODĚVNÍ VÝTVARNICE, TENTÝŽ DEN JAKO M. P., V ROZHOVORU PRO MFD

Devítileté dítě: „Tatínek je jenom takový vedlejší rodič. Já žádného mít nechci.“

Soudní znalec: „Každý člověk má nějakého tatínka.“

Devítileté dítě: „To jo. Ale já bych si přál, aby mi ten můj dal konečně pokoj.

Aby ho zavřeli, protože jinak pokoj nebude.“

Z ROZHOVORU V RÁMCI SOUDNÍ ZNALECKÉ EXPERTÍZY PŮL STOLETÍ PO KAUZE LUDVÍKA FREJKY

„Všichni jsme potomky mužů, kteří dávali přednost plodným ženám. Jen ať se toho muži drží dál. Musí se ale zároveň držet těch dětí, které zplodili.“

IVO MOŽNÝ, SOCIOLOG

„Jestliže otcové jedli kyselé hrozny, nemusí nám trnout zuby.“

PŘÍSLOVÍ

A ještě jeden pohled skeptického klasika – dospívání bez dospělosti:

Bylo tak asi patnáct roků mi.

Týral jsem bližní svými rozumy.

Na všechno díval jsem se z hlediska

a vycházel jsem ze stanoviska,

názory měl jsem, v lidském životu

jsem cenil pouze mravní hodnotu,

také jsem choval pevné přesvědčení

o sociálních zmatků rozuzlení.

V své rozumnosti ovšem otce svého

jsem nemiloval jako takového,

než viděl jsem v něm předem člověka.

S odvahou, jež se pravdy neleká,

jsem přísně jeho život kritizoval,

neboť můj otec se mi divně choval.

Co večer chodil otec do hospody

a pil tam těžké pivo místo vody.

Když viděl jsem, že pije toho tolik,

konstatoval jsem, že je alkoholik.

*Postrádal republikánských všech ctností
a vystupoval v zájmu veřejnosti
jen k vůli osobní své zábavě.
V novinách čítal klepy hltavě
a různé zprávy. Sebevzděláním
se neobíral ani před spaním.
Žil obklopený špatnou společností
ku vážným věcem v hříšné netečnosti.*

*Bylo tak asi patnáct roků mi,
týral jsem bližní svými rozumy.
A roky mýjely. A za ta léta
poznal jsem lidi, viděl kousek světa.*

*K mudrcům vážným do školy jsem chodil
a taky jsem si holky domů vodil,
co ctíl jsem kdysi, na to jsem pak plival,
pod okny ženským hloupé písně zpíval
a bojoval jsem s větrnými mlýny.
Mládí má právo na své osloviny.*

*A po tom všem teď žiju s drzým klidem
na obtíž bližním a všem řádným lidem.
Večer co večer chodím do hospody
a piju těžké pivo místo vody,
a poněvadž ho spotřebuji tolik,
konstatoval jsem, že jsem alkoholik.
Postrádám republikánských všech ctností
a vystupuji v zájmu veřejnosti
jen k vůli osobní své zábavě.
V novinách čítám klepy hltavě
a různé zprávy. Sebevzděláním
se nebavím už ani před spaním.
Vesele žiju v špatné společnosti
ku vážným věcem v hříšné netečnosti.*

CITOVÁNO Z:

[HTTP://CS.WIKISOURCE.ORG/WIKI/B%C3%A1snick%C3%A1_poz%C5%AFstalost/Otec_a_syn](http://cs.wikisource.org/wiki/B%C3%A1snick%C3%A1_poz%C5%AFstalost/Otec_a_syn)

Všechny dobré zásady za nás otce již někdo napsal. Uskutečnit je není ovšem jednoduché. Namátkou opravdová klasika – Wiliam Shakespeare: Hamlet (překlad E. A. Saudek).

Polonius nabádavě promlouvá k synovi Laertovi. Syn odjíždí do Francie...

*Pojď mé požehnání!
A těhle několik mých dobrých rad si zapiš:
Nevyzváněj co si myslíš!
Když jednáš, pak dvakrát měř a jednou řež!
Buď příjemný, leč jen si nezavdávej!
Přátel si važ, a kdož se osvědčili,
Ty hákem z ocele si připni k srdci!
Leč s každým holobrádkem zeleným se nebratříčku!
Vyhýbej se rvačkám, leč musí-li to být, veď si tak,
že podruhé si s tebou dají pozor!
Přej sluchu všem leč hlasu málokomu!
Dbej co kdo soudí, ale nesud sám!
Pěkně se sať, vždyť na to máš, leč nikdy se nešať výstředně!
A byť i draze, vždycky nenápadně!...
Nic nepůjčuj a nikde nic nedluž!
Kdo půjčí přítele i půjčku ztrácí,
A dluhem vytloukáš jen klínem klín.
A především: Sám sobě zůstaň věren,
A z toho poplyneš jak z noci den,
Že budeš nezálužný také k jiným.
Buď zdrav!
Mé požehnání spomoziž ti k tomu!*

PS: Jsou různá otcovská poselství a poučení. Některá jsou dobrá, jiná špatná, aktivní i depresivní. Některá mohou být až příliš dobrá. To když se slova liší od toho, jak jsou naplněna v životě. Syn pak může odmítat i to, v čem má otec pravdu.

Otec mnoha tváří?

1

Kdysi otec ve světě tvrdě pracoval a doma neméně tvrdě rozhodoval. Nebo alespoň předstíral, že tak činí, a okolí předstíralo s ním. Doma měl být patřičně obskakován. Ve světě mimo rodinu obvykle utržil nejednu ránu. Svá osobní zklamání, nespokojenost, zlobu si musel odreagovat. Kde jinde než doma? Byl velký mentor.

Nastala první světová válka. Kdo do té doby váhal a tvrdil, že si ženy na veřejnosti neporadí tak dobře jako muži, teď musel lhát. Samozřejmě pokud hodlal tvrdit totéž. Muži byli na frontě, ženy i bez nich dokázaly udržet v pořádku nejen živnosti a statky, ale také rodiny. Ba i s pubertálními chlupci, obecně vzato vyžadujícími ráznější přístup, si dokázaly poradit. Z válečných front se ale domů nevraceli muži kultivovaní k citlivosti pro nové podmínky a pro harmonickou spolupráci při výchově dětí. To si spíše přivezli posttraumatickou stresovou poruchu.

Sám vzor, a dle dobového tisku i „tatíček“ národa, prezident Masaryk tu se nechal vyfotografovat s kočárkem, ondy pózoval s holčičkou v slováckém kroji v náručí, ale připouštěl, že na své děti a vnuky neměl nikdy dost času. Možná, že se v oné době objevil typ otce s distancí. Výchovu dětí ponechá matce. Sám si vytvoří mikrosvět, v němž je možná úspěšnější, ale zcela jistě spokojenější. Může, ale rozhodně to nemusí být jen „pánský klub“ v hospodě. Utéci lze ke kutění v dílně, ve sklípku, na zahradě, k nejrůznějším hobby nebo také k novinám. Posléze a velmi snadno i k televizi. K dokonalosti byl podobný útěk doveden v podobě workoholismu. Být až drogově závislý na práci a nevnímat si ničeho jiného šlo v zásadě i v časech, kdy se většina pracovní činnosti vykonávala v domě nebo kdesi poblíž něho... Postupný přechod do vzdálených „chrámů práce“ požadoval své. Odejít bylo možno hned po probuzení a vrátit se, až všichni spali... a přitom si zachovat pocit nezbytnosti doma i získat mocné postavení kdesi na pracovišti.

Jedním z podstatných ukazatelů postavení doma je pozice ve vztahu k dítětem. Tvzení „malé děti potřebují matku“ je sice pravdivé, ale neúplné. Potřebují oba rodiče. Pomineme-li handicap kojení, jsou také oba plně schopni o dítě pečovat. Dokonce bez ohledu na předchozí praxi – jak zjistil výzkum využívající filmového záznamu – reagují bezdětní vysokoškoláci (muži) na plačící dítě prakticky stejně jako matky obdobného věku jako studenti. Obdobné je konejšení. Především slůvka a citoslovce. Má to ovšem jeden a to dosti podstatný háček. Studenti nesmějí být pohromadě s matkami. Pokud se tak stane, dají matkám v zabývání se s dítětem víceméně automaticky přednost.

Péče o malé dítě je oblastí obsahující skrytou rivalitu. V tradiční české rodině jde o něco srovnatelného s angažovaností muže v domácnosti. I emancipovaná a vzdělaná žena očekává, že zde bude mít jaksi automaticky hlavní slovo a muž ji bude doplňovat a pomáhat jí. V konkrétních podmínkách může být otázka „hlavního slova“, přesněji snad zásadní kompetence, rozdělena mezi několik vysoce sofistikovaných žen. Matka, babička, tchyně... Vlídlně a neprokazatelně dávají otcí najevo, že je od něj pěkné, pokud půjde s malým na procházku – bude-li slunečné a vesměs příjemné počasí.

Čas návratu je určen předem. Kým asi? Na řečnickou otázku se nabízí odpověď – rozhodující jsou přece potřeby dítěte. Kdo asi je mluvčím oněch potřeb? Řečeno s jistou oklikou – hlas onoho mluvčího bude ženský. Očekává se sice, že „až bude dítě na mužské zájmy brát“, otec přiskočí a péči převezme. Bývá to problémem. Pravděpodobněji dojde ke změně postupné, kontinuální, ne ráz na ráz.

Znalci gender problémů doporučují vystřídat se na rodičovské dovolené, doporučují i zavedení možnosti střídat se na tzv. paragrafu (ošetřování dítěte). „Paragrafy“ lze i za současné právní úpravy střídat, „jednou já, po druhé ty“, eventuálně s přihlédnutím k počtu dní omluvených nemocí. Na „mateřskou“ může jít bez problémů i otec. Naše – v této oblasti pokrokové – zákonodárství zatím nezná léta ve Skandinávii fungující „otcovský bonus“ rodičovské dovolené. Pokud ho pozná, půjde jen o týden. Ve Švédsku, v Norsku a na Islandu existuje velká část této dovolené, kterou si může vybrat jen otec. Pokud si ji otec nevybere, propadá. U nás odchází

na rodičovskou dovolenou pouhé jedno procento otců. Zhruba 2/3 mužů a 1/4 žen otcovskou dovolenou neschvalují. I tento malý vzorek má svá specifika. Je to poměrně časté oddělení péče o dítě a o domácnost. O dítě se stará muž, o ostatní zaměstnaná žena. Dále jde o otcovskou dovolenou „od-do“, tj. matka po příchodu domů z práce přejímá péči o děti. Specificky českou, jinde nepopsanou formou zneužívání sociálních dávek (a babiček) posléze bývá nelegální „otcovsko-stavební“ dovolená. Otec na této dovolené staví dům nebo koná jinou plně jej saturující činnost, matka dítěte má své zaměstnání a babička hlídá vnouče.

Péče o maličké, eventuálně o nemocné dítě je samozřejmě důležitá, ale v důsledku jde o víc, o rovnoměrné rozdělení rolí týkajících se výchovy dítěte.

Takto se sníží diskriminace žen na pracovišti ve smyslu „sotva k nám nastoupíte, tak půjdete na mateřskou“ – „s malým dítětem budete pořád doma“. Podnětné jsou i úvahy o mužské zastupitelnosti. Muž – živitel a ochránce – je zastupitelný, byť jedná v souladu s úctyhodnou tradicí. Evoluční psychologové popisují takové chování jako možné již v pravěku. Tehdy a samozřejmě i dnes se může najít někdo jiný, kdo v dané oblasti nabízí víc. Tzv. „probuzený“ otec aktivně zapojený v každodenním životě rodiny s intenzivními vztahy k dětem je prakticky nenahraditelný. V literatuře se uvádí, že pobyt otce na rodičovské dovolené výrazně zlepšuje i vztahy mezi rodiči. Možné, snad i pravděpodobné to je.

Jako soudní znalec jsem se ovšem opakovaně setkal s velmi tvrdými rozvodovými boji o děti, respektive o jejich svěření do péče jednoho či druhého z partnerů. V historii rodiny byl pobyt otce na otcovské dovolené nebo alespoň výrazně zvýšená aktivita otce ve vztahu k dětem v zmíněné fázi.

Čas plyne, čas kojence a batolete, jakož i období předškolní je pryč. Nároky na otce rozhodně nejsou menší. Spíše rostou. V moderní literatuře se o otcovství v tomto období mluví jako o „prubířském kamení“ celého rodinného života. Otec by měl poskytnout svým dětem pocit bezpečí, přispět k jejich pocitům radosti ze života. Dceři má zprostředkovat kladný, imponující, „drsně něžný“ obraz muže. Pro syna by měl být vzorem imponující totožnosti. Jeho životní příběh, třeba transformovaný, by měl

být vodítkem, s nímž může chlapec nejen srovnávat, ale inspirovat se pro vlastní život. Otcovská role není prosta protikladů. Na jedné straně je zde prostor pro to být autoritou, oporou, rádcem i „superegem“ – obrazem toho, jak žít. Na straně druhé by mělo být dost pochopení, vlídnosti, respektu k odlišnosti. V paradoxech lze pokračovat. Vhodná je autorita, ale bez ješitnosti. Hrdost bez urážlivosti. Tvrdost i pochopení. V rozhovorech s klienty poradny občas zazní otázka obsahující do jisté míry zásadní paradox. Chci dítěti předat radost ze života, pozitivní přístup ke světu, víru v lepší příští, ale jak to mohu udělat, když mně samotnému právě tohle chybí? Je-li tato otázka položena na pohled utrápeným člověkem s tzv. kamennou mimikou, musím občas zvládnout chuť odpovědět: „Zajděte na psychiatrii, užívejte několik týdnů antidepresiva a pak přijďte.“ Souvislost s depresivním laděním tu bývá poměrně vysoká, ne však absolutní.

Děti nebývají přísnými analytiky rodičovských životů a pro život otce to platí dvojnásob. Spokojí se poměrně s málem. Mnohdy je stačí nezaujatě pozorovat a vnímaná realita si řekne sama, čeho je nejvíc třeba. Na cestě paradoxů lze pokračovat úvahou o práci a rodině. Kdo jiný než otec by měl synovi ukázat, jak důležité je najít svou parketu v zaměstnání, mít profesionální úspěch, přitom workoholismus může být až nemorální. Hledat míru je obtížné. Přinejmenším proto, že neznáme všechny souvislosti. Polský kněz Józef Augustyn (v češtině je mj. dostupná jeho kniha „O otcovství“ nebo „Být otcem“) vidí vodítko v jasném vymezení priorit. Nic, tedy ani věci, majetek, úspěch, nemůže být důležitější než člověk. Dodal bych „zejména pokud se jedná o na nás závislé dítě“. Odejít z manželství s dítětem mimo jiné znamená vtisknout mu „zkušenost ztráty“. Celý další život pak může dítě podvědomě čekat, kdy zase bude opuštěno.

Stejně jako se v době kolem třetího roku objevují slovy Komenského „vášničky všeliké“ dětského negativismu, existuje i negativismus pubertální. Ne že by čtrnáctiletá dcera nedokázala drze odmítovat matce, kterou již delší čas považuje za starou vykopávku. K mistrovství podobné střety ale přece jen dovádějí muži – otcové a synové. Dospívající syn bývá přímo ze zákona (vývoje) k otci kritický, vnímá jeho chyby, nedostatky a možné rozpory slov a činů. Může ho parodovat, rozčilovat, kritizovat. Nic z toho ovšem nemění fakt, že především touží po jeho lásce a uznání. Otec se může rozčítit, použít silných slov, v daném konkrétním okamžiku se může

cítit zklamáný. To ovšem nic nemění na přání být na syna hrdý. Traduje se, že jeden z rozdílů mezi říší zvířat a světem lidí je fakt, že se člověk může od dítěte učit. Když ne ničemu jinému tak hravosti, tvořivosti. A je tu další paradox. Otec by měl být vůči dětem a vlastně celé rodině laskavý, ale vůči společnosti kolem by se měl prosazovat a vítězit. Tradice řízení společnosti je patriarchální, hierarchická moderní doba ovšem spíše „mateřsky“ pečuje o každého, ať již sociální záchranou sítí nebo dostupností zábavy a informací (TV, internet).

*„Když bezhlavost svým okem klidně měříš, ač tupen, sám, že nejsi bezhlavý,
/ když podezříván, pevně v sebe věříš, však neviníš svých soků z bezpráví,
/ když čekat znáš, ba čekat beze mdloby, jsa obelháván, neupadat v lež,
/ když nenáviděn, sám jsi beze zloby slov ctnosti, nadarmo však nebereš...“*

Nejen citovaný začátek, ale celý text poměrně rozsáhlé básně Rudyarda Kiplinga „KDYŽ...“ končící slovy „pak, synu můj, jsi muž!“ (zde v klasickém překladu Otokara Fischera) ukazuje jednu z možných variant otce pateticky promlouvajícího k synovi jako obrazu opravdového, hrdinského mužství. Báseň to je krásná, mistrně přeložená, jen jako by mezi řádky sdělovala, že autor žil v letech 1865–1936. Po sto letech mužů, kteří by mohli svým životem ručit za naznačené rady a tím být oprávněn je dávat, značně ubylo. Kipling je tedy patetický, ale koho místo něj? Hurvínkův taůlda by to zrovna být nemusel.

rozhovor: Když je něčeho moc...

A: S manželem se máme rádi, jsem s ním v manželství spokojená. Nepije, ale není fanatický abstinent, do hospody nechodí, nechodí na žádné akce beze mě, neutrácí zbytečně, ale není škudlil, nehraje na automatech, nekouří, nikdy na mě nevztáhl ruku, není vůči mně hádavý. Myslím, že mi nebyl nevěrný, nebo alespoň o tom nevím... Je to na pohled pěkný a přitažlivý muž, v zásadě si rozumíme i po intimní stránce. To když nejsou stresové chvíle, o nich budu ještě mluvit. Nežárlí, je pracovitý, spolehlivý. Má smysl pro suchý humor a ten mám i já ráda. Vůči mně je docela ohleduplný. Vždy se domluvíme na penězích na

domácnost i na tom, nač se bude šetřit. Oba máme rádi dovolené v horách, ale nechceme slézat rovnou Everest, posloucháme stejnou hudbu. Máme rádi stejné filmy...

B: Slýchám daleko horší charakteristiky partnera.

A: U nás je ale také problém. Nejsem s ním spokojena jako s otcem. Máme tři děti. Jeden syn je už skoro dospělý, dva kluci, dvojčata, jsou v pubertě... Právě jejich výchova je u nás jediný problém, kvůli kterému vznikají hádky. Každý jsme byli vychováváni zcela rozdílným způsobem. Teď se to přenáší do výchovy našich dětí.

B: Vy jste mírnější?

A: Snažím se být k dětem spravedlivá a asi jsem poměrně tolerantní. Také prosazuji přísnost a důslednost, ale některé věci se snažím řešit formou dialogu. Myslím si, že i děti mívají svoji pravdu a že je potřeba jen dodržovat určité hranice.

B: A manžel?

A: Má svou hlavu a svůj názor. Z toho plyne, že kategoricky odmítá názory dětí. Když se ozvou, tak to bere jako drzost, odmlouvání. Prostě nepřipustí námitku a je na kluky přísný až tvrdý... Ve srovnání s tím, jak je ve většině oblastí „klidás“, tak se dost často na děti rozčílí. Dovede je vypeskovat kvůli úplným prkotinám. Pak z toho vzniká napjatá atmosféra a všichni se dostaneme do stresu. Já nejsem proti kritice, ale musí to být vyvážené. Nejde přece jenom pořád kritizovat. Manžel kluky nepochválí, jenom je kritizuje. Neumí si s nimi povídat, nebo to snad ani nechce. Nikdy si s nimi mnoho nehrál. Abych mu nekřivdila, tak snad v raném dětství.

B: Když se na něco zeptají?

A: To odpoví, ale nejspíš co nejstručněji. Používá stručné, holé věty. To vede k tomu, že kluci většinu svých zážitků řeší se mnou. S tatínkem to jaksi nejde.

B: Zním tento typ mužů, ale rozdíl v chování vůči vám a vůči klukům je přece jen dost neobvyklý.

A: To není můj subjektivní pohled. Podobně to vidí i naši přátelé a známí. Jenomže nikdo si to netroufne říci manželovi přímo do očí. Když se mu to snažím říci já co nejvládněji, aby se neurazil, tak snad ani neví, co říkám. Začne mi vysvětlovat, že má kluky rád, že se o ně v rámci svých možností stará a chce starat, ale že jim musí vštípit nějaké zásady. A že kluci nejsou nějaké slečinky, které by nemohly snést tvrdší přístup. Pak začne srovnávat, jak byl vychováván on sám a jak jsou vychováni kluci.

B: Podoba se nezapře?

A: Víím i od tchyně, že manžel byl vychováván svým otcem velice přísně. Často byl trestáný a to i za své sourozence. Otec s ním moc nemluvil. Bral ho třeba na procházku, ale celou dobu mlčel. Mluví spolu dodnes dost málo a poměrně stroze. Kořeny jeho chování jsou asi někde tady. Už mne napadlo, že se chce nějak podvědomě, chtěně nebo spíš nechťěně, mstít za svou výchovu. Jenomže on není mstivý člověk a ani trochu to nezapadá do obrazu, který o něm za ta léta mám. Možná jenom nezná jiný způsob výchovy a považuje to za normální. Mně se to ale příčí. Kdyby to byl nějaký tyran a zlý člověk, tak pochopím, že ani k dětem nebude jiný. Ale on je opravdu slušný, seriózní, chlap jak má být. Kdyby šlo o cizí, vyženěné děti, jak to někdy je z předchozího manželství, tak zase neřeknu. Jsou ale jeho, vypadají, jako by mu z oka vypadli, přál si je. Je fakt, že jsme nepočítali s tím, že přijdou dvojčata. To je zřejmě spíše z mé strany. Moje máma je z dvojčat. Když byli malí, tak nám to dalo zabrat, ale žádné velké problémy to nakonec nedělalo. A k nejstaršímu se chová zrovna tak jako k nim.

B: Řekla jste manželovi konkrétně, co by měl změnit?

A: Samozřejmě. Víte, když už s kluky moc nemluví, tak dejme tomu, na to si už zvykli. Že je nechválí, tak to snad mohu vykompenzovat. Mně ale nejvíc vadí ty jeho zákazy. Kluci něco neudělají nebo to neudělají hned a on jim zakáže jít na trénink. Já jejich sportování naopak podporuji. Když s ním potom mezi čtyřma očima mluvíím, tak se mě zeptá, jestli